

Adrianna Szczerba

Instytut Archeologii Uniwersytetu Łódzkiego

ORCID 0000-0001-7298-2355

O zaangażowaniu Kierownictwa Badań nad Początkami Państwa Polskiego (1949–1953) w badania ratownicze na terenie Nowej Huty

On the Involvement of the Department for Studies on the Origins of the Polish State (1949–1953) in Rescue Excavation Research in Nowa Huta

The Department for Studies on the Origins of the Polish State was an institution established in 1949 by the Ministry of Culture and Art to carry out interdisciplinary research (which began a year earlier) on the genesis and functioning of the state of the First Piasts, undertaken in connection with the 1000th anniversary of the foundation of the Polish state and its baptism (1966). Although the Department's main goal was to identify the main centers of the early Piast state, it also had its merits in the field of monument protection – archaeologists, taking advantage of the unique situation of destruction and demolition, entered the historic downtowns and began their research. The scale of the necessary interventions was becoming embarrassing, especially since the so-called great buildings of socialism and the reconstruction of cities led to numerous discoveries. However, the most challenging situation was at the construction site of Nowa Huta, which was located for political reasons, without considering that the selected areas were covered with fertile soil used by the population since the Neolithic. This article aims to present the history of rescue excavations in the area of Nowa Huta (now a district of Krakow, established in the late 1940s), the first stage of which was carried out as part of the Department activities.

Keywords: history of Polish archaeology, millennium research, Department for Studies on the Origins of the Polish State, Nowa Huta, history of the Polish People's Republic

Słowa kluczowe: historia archeologii polskiej, badania „milenijne”, Kierownictwo Badań nad Początkami Państwa Polskiego, Nowa Huta, historia PRL

Kierownictwo Badań nad Początkami Państwa Polskiego było wyspecjalizowaną instytucją powołaną przez Ministerstwo Kultury i Sztuki w 1949 r. dla realizacji rozpoczętych rok wcześniej badań interdyscyplinarnych nad genezą i funkcjonowaniem państwa pierwszych Piastów, które podjęto w związku z jubileuszem tysiąclecia państwa polskiego i jego chrztu (1966 r.)¹. Podlegały jej archeologiczne placówki terenowe, tzw. Kierownictwa Prac Wykopaliskowych i Kierownictwa Prac Badawczych oraz specjalistycznie Pracownie: Antropologiczna, Paleobotaniczna, Edycji Źródeł Historycznych, Atlasu Wczesnodziejowego oraz Inwentaryzacji Grodzisk. Struktura tej instytucji doskonale ilustruje wielość zadań, jakie realizowano w ramach omawianego programu badawczego, choć niewątpliwie najwięcej miejsca w działalności Kierownictwa zajmowały prace wykopaliskowe (ogółem w latach 1948–1953 badano ponad 30 stanowisk). Zasadniczym celem badań archeologicznych KBnPPP było rozpoznanie głównych ośrodków państwa wczesnopiastowskiego (kryterium wyboru obiektów do powyższych prac stanowiła teza o wysokiej przydatności źródeł pisanych, ilustrujących rolę poszczególnych ośrodków w monarchii piastowskiej). Obok nich specyfiką okresu „milenijnego” stały się też badania architektury sakralnej wczesnoromańskiej i romańskiej, które ułatwiła dewastacja wojenna wielu ważnych zabytków architektonicznych, kryjących w swych wnętrzach pozostałości najstarszych budowli monumentalnych na ziemiach polskich (np. katedra poznańska, katedra gnieźnieńska). W tym kontekście należy odnotować, że Kierownictwo Badań nad Początkami Państwa Polskiego miało swoje zasługi także w zakresie ochrony zabytków – archeolodzy, korzystając z niepowtarzalnej sytuacji zniszczeń i wyburzeń, wchodzili z badaniami na zabytkowe śródmieścia. Kłopotliwy stawał się ogrom koniecznych interwencji, zwłaszcza że tzw. wielkie budowle socjalizmu i odbudowa miast prowadziły do licznych odkryć. Przykładowo Kierownictwo Prac Wykopaliskowych w Gdańsku, powołane dla zbadania wczesnośredniowiecznego grodziska u zbiegu rzek Raduni i Motławy, w związku z pracami nad odbudową starych dzielnic Gdańska prowadziło także obserwacje wykopów budowlanych. Jednak najtrudniejsza sytuacja miała miejsce na terenie budowy Nowej Huty, której lokalizacja została ze względów politycznych wybrana bez liczenia się z faktem, że wybrane tereny pokrywały urodzajne gleby, wykorzystywane przez ludność już od neolitu. Celem niniejszego artykułu jest przybliżenie historii podjęcia badań ratowniczych na terenie powstającej Nowej Huty (obecnie dzielnica Krakowa), których pierwszy etap realizowano w ramach działalności Kierownictwa Badań nad Początkami Państwa Polskiego.

Budowa kombinatu metalurgicznego zapewniającego stal dla całego krajowego przemysłu była jedną z kluczowych inwestycji planu sześcioletniego – stalinowskiego projektu rozwoju gospodarczego i budowy podstaw socjalizmu. Na miejsce jej powstania wybrano lessowe tereny gminy Mogiła, nazywanej rolniczym zapleczem Krakowa². Wiosną 1949 r. rozpoczęły się prace ziemne związane z budową dróg dojazdowych na teren przyszłego kombinatu i „pierwszego socjalistycznego miasta w PRL”. Przystąpiono też do wznoszenia bloków mieszkalnych na polach wsi Mogiła (obecnie osiedle Wandy).

- 1 Szerzej zob. A. Szczerba, *Powołanie Kierownictwa Badań nad Początkami Państwa Polskiego*, „Przegląd Archeologiczny” t. 65, 2017, s. 13–18; eadem, *Kierownictwo Badań nad Początkami Państwa Polskiego (1949–1953): geneza, działalność, znaczenie* (w druku); zob. także B. Noszczak, „Sacrum” czy „profanum”? – spór o istotę obchodów milenium polskiego (1949–1966), Warszawa 2002.
- 2 M. Raczyński, *O dziejach lokalizacji Nowej Huty pod Krakowem*, [w:] *Klęska ekologiczna Krakowa. Przyczyny, teraźniejszość, perspektywy ekorozwoju miasta*, red. M. Gumińska, A. Delmore, Kraków 1990, s. 67–78.

Po czterech sezonach badań prowadzonych po II wojnie światowej w Igołomi, Tropiszowie i Zofipolu archeolodzy nabrali pewności, że lessowa terasa Wisły była rejonem intensywnego osadnictwa od pradziejów³. W tym kontekście objęcie nadzorem archeologicznym obszaru inwestycji, w szczególności pasa terenu o długości kilkunastu kilometrów między wsiami Mogiła i Cło, stało się koniecznością⁴. W lipcu 1949 r. doc. dr Tadeusz Reyman, dyrektor Muzeum Archeologicznego PAU, nawiązał współpracę z przedsiębiorstwami budowlanymi – otrzymano wówczas plan realizacji pierwszej fazy budowy, co stworzyło możliwość planowania prac ratowniczo-badawczych⁵. Na miejsce robót zostali wydelegowani: dr Maria Trzepaczówna (później Cabalska) (1919–2000), dr Andrzej Żaki (1923–2017), mgr Kazimierz Bielenin (1923–2011) i mgr Stanisław Buratyński (1908–1994).

Wielkie przedsięwzięcie inwestycyjne, prowadzone na rozległych terenach przy użyciu maszyn budowlanych, bez przerw, w ciągu całego roku, bez względu na warunki pogodowe postawiło przed archeologami nieznanne dotychczas wyzwania. Niespotykana dotychczas potrzeba koordynowania dużej ilości badań ratowniczych prawie jednocześnie skłoniła ich do rozważenia problemu organizacji i metodyki tego typu działań naukowych⁶. Na ogólnopolskiej konferencji poświęconej ochronie zabytków archeologicznych w Nowej Hucie, zorganizowanej przez Polską Akademię Umiejętności w dniu 3 września 1950 r. w Krakowie, Reyman wystąpił z propozycją podziału zagrożonego obszaru na rejony, które miały pozostawać pod naukowym nadzorem ekspedycji badawczych z poszczególnych ośrodków uniwersyteckich⁷. Natychmiastową pomoc zadeklarowało wtedy Kierownictwo Badań nad Początkami Państwa Polskiego w osobie Aleksandra Gieysztora (1916–1999), powierzając do 31 grudnia opiekę nad terenem Nowej Huty pobliskiemu Kierownictwu Prac Wykopaliskowych w Igołomi, tj. terenowej placówce KBnPPP, działającej w rejonie Igołomi⁸.

W 1950 r. prace ratowniczo-badawcze w Nowej Hucie (przede wszystkim w Wyciążach) prowadzone były przez ekspedycję badawczą w składzie: Stanisław Buratyński jako kierownik, Kazimierz Bielenin jako jego zastępca, Tomasz Marszewski, oraz w ciągu kilku tygodni (z Łodzi) dr Maria Chmielewska (1920–2016), mgr Waldemar Chmielewski (1929–2004), mgr Jerzy Kmiecinski (ur. 1927), (z Poznania) mgr Lechosław Rauhut (ur. 1927),

- 3 Zob. *Z archeologii Małopolski. Historia i stan badań zachodniomałopolskiej wyżyny lessowej*, red. K. Tunia, Kraków 1997.
- 4 M. Bazieli, *Trzydzieści lat badań Oddziału Archeologicznego w Nowej Hucie*, „Materiały Archeologiczne Nowej Huty” t. 7, 1983, s. 75–100; S. Buratyński, *Tymczasowe sprawozdanie z prac ratowniczo-badawczych na terenie Nowej Huty za lata 1950–1952*, „Z Otchłani Wieków” t. 22, 1952, z. 3, s. 104–115; idem, *Dwudziestolecie badań archeologicznych na terenach Huty im. Lenina i Nowej Huty*, „Sprawozdania Archeologiczne” t. 22, 1970, s. 253–270; idem, *Badania archeologiczne na terenach budowy Huty im. Lenina i Nowej Huty*, „Materiały Archeologiczne Nowej Huty” t. 1, 1968, s. 7–12; idem, *Badania archeologiczne w Nowej Hucie*, [w:] *Z badań nad kulturą ceramiki promienistej* (materiały konferencji w Nowej Hucie dn. 14 XI 1967 r.), red. R. Jamka, Kraków 1968, s. 7–12; idem, *Tereny Nowej Huty w świetle badań archeologicznych*, [w:] *Z dziejów starożytnej metalurgii na ziemiach Polski południowej. Materiały i spotkania odlewników i archeologów w Nowej Hucie 24 IX 1956 r.*, red. J. Marcinkowski, Kraków 1956, s. 29–38; idem, *Co kryła ziemia na terenach Huty im. Lenina*, „Od A do Z” 1 VIII 1954 r., nr 29; M. Żukow-Karczewski, *Badania archeologiczne na terenie obecnej dzielnicy Nowa Huta i kombinatu im. Lenina oraz okolic w latach 1949–1957*, [w:] *Kłęska Ekologiczna Krakowa*, s. 272–280.
- 5 M. Bazieli, op. cit., s. 75.
- 6 B. Gediga, *Archeologia wobec ratownictwa na wielkich budowach*, [w:] *150 lat Muzeum Archeologicznego w Krakowie*, Kraków, s. 91–99; S. Buratyński, *Nowa Huta – poligonem badań ratowniczych*, „Z Otchłani Wieków” t. 34, 1968, z. 2, s. 137.
- 7 A. Żaki, *Ochrona zabytków na terenach Nowej Huty*, „Z Otchłani Wieków” t. 20, 1951, z. 3–4, s. 64–65.
- 8 Skład Kierownictwa Prac Wykopaliskowych w Igołomi: Tadeusz Reyman (kierownik), Stanisław Buratyński (zastępca kierownika), Helena Zoll (asystent), Tytus Wenhyrowicz (kreślarz); A. Żaki, *Złożenie stałej stacji naukowej w Igołomi*, „Z Otchłani Wieków” t. 20, 1951, z. 3–4, s. 65.

mgr Tadeusz Wiślański (1931–1989)⁹. Oprócz wymienionych archeologów w badaniach ratowniczych wzięło udział kilku słuchaczy wyższych uczelni, a także od kilku do kilkunastu junaków przydzielonych przez Dyрекcję Budowy Kolei Państwowych w Krakowie, która wypożyczyła również sprzęt i odzież roboczą.

Jak już zaznaczono, prace ratowniczo-badawcze w 1950 r. były prowadzone przede wszystkim w Wyciążach, na stanowisku wielokulturowym o powierzchni ok. 12 ha. Niestety, na skutek szybkiego tempa prac budowlanych, nie dało się go w pełni wyeksplorować. Buratyński pisał:

Ze względu na nieznane dotychczas w polskiej archeologii warunki pracy, podyktowane tempem robót ziemnych, prowadzonych bez przerwy całą dobę przy pomocy sprzętu mechanicznego i setek robotników, nasza o wiele za szczupła ekipa, znalazła się w położeniu niezmiernie ciężkim. Musieliśmy bowiem przede wszystkim sami ciężko pracować fizycznie i to nierzadko także w nocy (m. in. Buratyński uratował w nocy lateński piec garncarski oraz wspólnie z mgr Bieleninem i mgr Marszewskim lateńską ziemiankę z zawartością ok. 100 kg przepalanej pszenicy)¹⁰.

1 stycznia 1951 r. archeolodzy znaleźli się w punkcie wyjścia. Z nową siłą ujawniły się bowiem problemy organizacyjne. Dzięki staraniom Reymana i Józefa Dutkiewicza udało się pozyskać poparcie władz wojewódzkich, miejskich i partyjnych dla idei nowohuckich wykopalisk. Powstał nawet projekt założenia przy Miejskiej Radzie Narodowej w dzielnicy Nowa Huta Referatu Kultury z Oddziałem Archeologicznym¹¹. Jednak decyzją Ministerstwa Kultury i Sztuki z dnia 1 marca 1951 r. badania ratownicze na terenie powstającego kombinatu metalurgicznego i miasta przejęło założone w ramach KBnPPP Kierownictwo Prac Wykopaliskowych w Nowej Hucie na czele z Buratyńskim¹². Siedziba placówki znajdowała się w jednym z nowohuckich domów. W pomieszczeniach tych urządzono magazyny, pracownie badawcze oraz wystawę archeologiczną, która obok upowszechnienia wiedzy o regionie, miała również na celu szerzenie świadomości o znaczeniu zabytków archeologicznych i przeciwdziałanie bezmyślnemu ich niszczeniu. Podobne intencje przyświecały działalności popularyzatorskiej – archeolodzy wygłosili dziesiątki odczytów prezentujących wyniki badań archeologicznych w Nowej Hucie, wykorzystywanych nierzadko również do celów propagandowych. Posługując się specyficzną dla tego okresu frazeologią, gazety codzienne pisały o „Nowej Hucie wyrosłej na gruzach starej” czy o archeologach, pracujących „ramię w ramię z robotnikami”.

Pomimo zmian organizacyjnych warunki pracy były równie trudne jak w 1950 r. – w dalszym ciągu odczuwano braki kadrowe i trudności finansowe. W Kierownictwie Prac Wykopaliskowych w Nowej Hucie poza Buratyńskim i Bieleninem (od 1 sierpnia także dr Emilem Hachulskim (1920–1995)) pracowało dwóch robotników opłacanych przez PAU, a sporadycznie także kilku junaków. Często więc, zupełnie bezpłatnie, ekipie badawczej pomagali studenci studium historii kultury materialnej UJ. Z powodu małej liczby pracow-

9 S. Buratyński, *Tymczasowe sprawozdanie z prac*, s. 106.

10 *Ibid.*, s. 107

11 A. Żaki, *Ochrona zabytków*, s. 65.

12 K. Radwański, *Jubileusz dr Stanisława Buratyńskiego*, „Materiały Archeologiczne Nowej Huty” t. 7, 1983, s. 103–104.

ników, słabego światła jakim dysponują koparki i w związku z tym nieproporcjonalnie niskich wyników w stosunku do wysiłku, dyżury nocne musiano zlikwidować¹³.

Paweł Jasienica (wł. Leon Lech Beynar, 1909–1970), autor cyklu reportaży archeologicznych z badaniach „milenijnych”, tak pisał o nowohuckich pracach ratowniczych, które miał okazję oglądać w 1951 r.:

Dotychczasowe prace nad budową stalowni w Nowej Hucie pozwoliły m.in. ustalić, że igołmski ośrodek garncarski sięgał aż po Cło i Kościelniki, a może nawet jeszcze dalej. [...] W krakowskim Muzeum Archeologicznym specjalna gablota uzmysławia, co – w zakresie archeologii – daje Nowa Huta. Leżą za szkłem znaleziska od paleolitycznych aż po wczesne średniowieczne. Ząb i łopatka mamuta, łożyczka ceramika grobowa, kamienna forma odlewnicza, zestaw celtyckich narzędzi żelaznych. Korzyści i możliwości są więc bardzo wielkie, ale i trudności w odpowiednim stosunku wzrastają. Archeolog musi czynić to, do czego dawniej specjalnie nie przywykł – spieszyć się. Bo w tych stronach marudzić nie można. Badania muszą posuwać się szybko. Tempo pracy pozostaje w najściślejszym związku z wykonaniem zadań planu uprzemysłowienia kraju. A znalezienie odpowiedniej liczby rąk do pracy to tutaj – na terenie samego kombinatu – nieziszczalne marzenie. Do Igołomi nigdy nie udało się zwerbować więcej niż czterech, sześciu robotników. Za to studenci przepracowali w tym sezonie setki roboczo-godzin¹⁴.

Zaangażowanie większej liczby pracowników stało się możliwe dopiero od września, po otrzymaniu subwencji z Ministerstwa Kultury i Sztuki. Do ekspedycji dołączyli wtedy: księgowy Zygmunt Bocian, rysownicza Lucyna Warnik-Bernhardtowa, mierniczy Janusz Kulczyński oraz kilkunastu robotników¹⁵. W dalszym ciągu zespół wspierali studenci UJ. Wiosną 1952 r. zatrudniono kierowniczkę odcinka dr Renée Hachulską-Ledwos (1921–1982). W tym składzie Kierownictwo działało do 1 października 1952 r. – z powodu złego stanu zdrowia Buratyński zrezygnował z kierowania placówką, funkcję tę objął dotychczasowy dyrektor Muzeum Pomorza Zachodniego w Szczecinie dr Józef Marciniak (1916–1971)¹⁶. Skład ekipy badawczej do końca 1952 r. (czyli do likwidacji Kierownictwa Prac Wykopaliskowych w Nowej Hucie) był następujący: kierownik Józef Marciniak, zastępca kierownika dr Emil Hachulski, kierownik odcinka dr Renée Hachulska-Ledwos, kierownik odcinka Kazimierz Bielenin, mierniczy Janusz Kulczyński, rysownik Lucyna Warnik-Bernhardtowa, rysownik Tadeusz Bernhardt, księgowy Zygmunt Bocian, sekretarz mgr Irena Jamka oraz od 6 do 14 robotników¹⁷.

Prace ratowniczo-badawcze w 1951 r. prowadzone były we wsiach Wyciąże i Mogiła, a w roku następnym także w Ruszczy i Bieńczycach (zob. Ryc. 1). Oprócz tego Buratyński i Bielenin na zmianę kontrolowali inne tereny objęte robotami ziemnymi. Ze względu

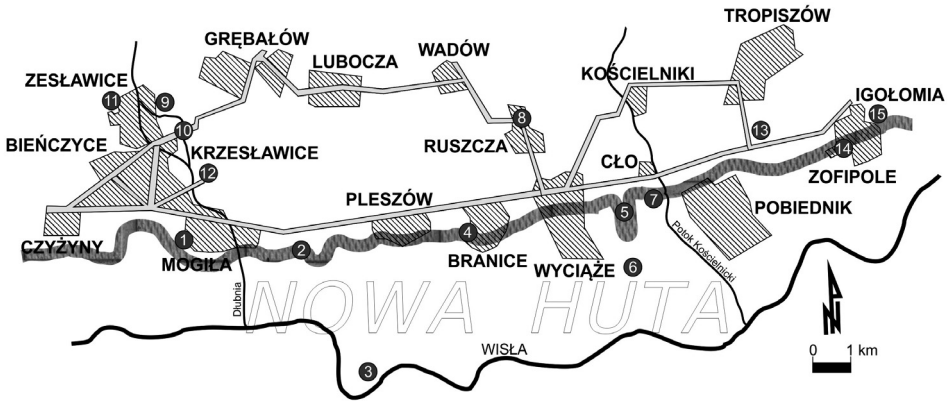
13 S. Buratyński, *Tymczasowe sprawozdanie z prac*, s. 107

14 P. Jasienica, *Świt słowiańskiego jutra*, Warszawa 1954, s. 141–142.

15 Ibid., s. 107.

16 Z. Woźniak, *Dr Józef Woźniak (1906–1971)*, „Archeologia Polski” t. 19, 1974, z. 2, s. 531–537.

17 Muzeum Archeologiczne w Krakowie [MAK], *Odział w Nowej Hucie, Teczka Nowa Huta – sprawy organizacyjne, Lista jednorazowego dodatku wyrównawczego dla pracowników Kierownictwa Prac Wykopaliskowych w Nowej Hucie, zatrudnionych w m-cu grudniu 1952 r.; Wykaz pracowników uprawnionych do otrzymania bonów mięsno-tłuszczowych na miesiąc listopad 1952 r.*

Ryc. 1. Prace ratowniczo-badawcze na terenie Nowej Huty w latach 1949–1952. (Źródło: S. Buratyński, *Dwudziestolecie badań archeologicznych na terenach Huty im. Lenina i Nowej Huty*, „Sprawozdania Archeologiczne” 1970, t. 22, s. 255–257; idem, *Tymczasowe sprawozdanie z prac ratowniczo-badawczych terenie Nowej Huty za lata 1950–1952*, „Z Otchłani Wieków” t. 22, 1952, z. 3, s. 104–115).

Legenda:

Stanowisko nr 1 – we wsi Mogiła, rejon szpitala im. S. Żeromskiego, odkryto stanowisko wielokulturowe o powierzchni ok. 8 ha; w listopadzie i grudniu 1951 r. pracami ratowniczo-badawczymi kierował Buratyński, w 1952 r. – E. i R. Hachulscy.

Stanowisko nr 2 – na terenie zalewowym, na łąkach Mogiła – Kujawy odkryto zabytki archeologiczne z okresu wpływów rzymskich, 1951 r.

Stanowisko nr 3 – na terenie zalewowym, na łąkach Mogiła – Kujawy, bliżej załomu drugiej terasy lewego brzegu Wisły, na wysokości wielkiej pompowni wody przemysłowej, odkryto zabytki archeologiczne z okresu lateńskiego i okresu wpływów rzymskich, 1951 r.

Stanowisko nr 4 – na polach wsi Branice odkryto zabytki archeologiczne z młodszej epoki kamienia, 1951 r.

Stanowisko nr 5 (Wyciąże I) – na polach wsi Wyciąże odkryto stanowisko wielokulturowe o powierzchni ok. 12 ha; w latach 1950–1952 zbadano tam teren o powierzchni 600 arów.

Stanowisko nr 6 (Wyciąże II) – w związku z budową linii kolejowej z Ruszczy do Podłęża na terenie pierwszej, zalewowej terasy lewego brzegu Wisły odkryto jamy z ceramiką „siwą”.

Stanowisko nr 7 – w przysiółku Cło w Kościelnikach, w związku z budową szosy objazdowej od Cła w kierunku Niepołomic, odkryto trzy piece garncarskie typu igołomskiego oraz kilka ziemianek z młodszej epoki kamienia; pracami ratowniczo-badawczymi, podjętymi wczesną wiosną 1950 r. kierowała Trzepaczówna (Cabalska).

Stanowisko nr 8 – w Ruszczy, podczas budowy drogi, w ogrodzie plebanii, w sąsiedztwie kościoła odkryto ziemianki wczesnośredniowieczne, 1952 r.

Stanowisko nr 9 – na polach wsi Krzesławice, podczas budowy linii kolejowej, na głębokości ponad 10 m, odkryto szkielet mamuta (szkielet został zniszczony przez robotników, jego rozbite szczątki wywieziono wraz z ziemią na budowany nasyp kolejowy), 1952 r.

Stanowisko nr 10 – na terenie wsi Krzesławice, podczas budowy mostu na rzece Dłubnia odkryto ziemianki kultury trzcinieckiej, 1952 r.

Stanowisko nr 11 – w Bięnczycach, w pobliżu młyna podczas budowy drogi odkryto ślady osadnictwa z młodszej epoki kamienia; prace prowadzili E. i R. Hachulscy, 1952 r.

Stanowisko nr 12 – podczas budowy osiedla odkryto osadę kultury wstęgowej rytej (z braku pracowników i funduszy zbadano tylko te tereny, gdzie miały stanąć bloki mieszkalne – pozostawiono nieprzebadane tereny pod drogami i zieleńcami).

Stanowisko nr 13, 14, 15 – badania prowadziło Kierownictwo Prac Wykopaliskowych w Igołomia.

jednak na brak własnego środka lokomocji i szczupłą w stosunku do potrzeb liczbę pracowników, zniszczenia na innych stanowiskach były większe niż na wyżej wymienionych¹⁸. Z początkiem 1953 r. Kierownictwo Prac Wykopaliskowych w Nowej Hucie zostało zlikwidowane. Na jego miejsce powstał Oddział Państwowego Muzeum Archeologicznego w Warszawie¹⁹ – w 1955 r. włączony w struktury Muzeum Archeologicznego w Krakowie, który kontynuował akcję ratowania zabytków archeologicznych i badania dziejów najstarszego osadnictwa na terenie Nowej Huty²⁰.

Bibliografia

Źródła

Muzeum Archeologiczne w Krakowie [MAK], Oddział w Nowej Hucie, Teczka Nowa Huta – sprawy organizacyjne:

- Lista jednorazowego dodatku wyrównawczego dla pracowników Kierownictwa Prac Wykopaliskowych w Nowej Hucie, zatrudnionych w m-cu grudniu 1952 r.;
- Wykaz pracowników naukowych i fizycznych Państwowego Muzeum Archeologicznego Oddział w Nowej Hucie; Ibidem, Wykaz pracowników uprawnionych do otrzymywania bonów mięsno-tłuszczowych na miesiąc listopad 1952 r.

Literatura przedmiotu

Bazielich M., *Trzydzieści lat badań Oddziału Archeologicznego w Nowej Hucie*, „Materiały Archeologiczne Nowej Huty” t. 7, 1983, s. 75–100.

Buratyński S., *Tymczasowe sprawozdanie z prac ratowniczo-badawczych terenie Nowej Huty za lata 1950–1952*, „Z Otchłani Wieków” t. 22, 1952, z. 3, s. 104–115.

Buratyński S., *Co kryła ziemia na terenach Huty im. Lenina*, „Od A do Z” 1 VIII 1954 r., nr 29.

Buratyński S., *Tereny Nowej Huty w świetle badań archeologicznych*, [w:] *Z dziejów starożytnej metalurgii na ziemiach Polski południowej. Materiały I spotkania odlewników i archeologów w Nowej Hucie 24 IX 1956 r.*, red. J. Marcinkowski, Kraków 1956, s. 29–38.

Buratyński S., *Nowa Huta – poligonem badań ratowniczych*, „Z Otchłani Wieków” t. 34, 1968, z. 2, s. 137.

Buratyński S., *Badania archeologiczne na terenach budowy Huty im. Lenina i Nowej Huty*, „Materiały Archeologiczne Nowej Huty” t. 1, 1968, s. 7–12.

18 S. Buratyński, *Tymczasowe sprawozdanie z prac*, s. 108.

19 MAK, Oddział w Nowej Hucie, Teczka Nowa Huta – sprawy organizacyjne, Wykaz pracowników naukowych i fizycznych Państwowego Muzeum Archeologicznego Oddział w Nowej Hucie: (naukowych) dr Józef Marciniak, dr Emil Hachulski, dr Renée Hachulska-Ledwos, mgr Kazimierz Bielenin, Tadeusz Bernhardt, Janusz Kulczyński, mgr Janusz Reyman, (administracyjnych) mgr Irena Jamka, Helena Krawczyk, Krystyna Topolska, (fizycznych) L. Bernhardt, Józef Bartnik, Stanisław Kostecki, A. Koziół, Genowefa Krępa, Maria Migdał, Maria Martyniak, Zofia Skoczeń, Zdzisław Sochacki, Leon Świeczka, Aleks Wasilewicz.

20 Zob. S. Nosek, *Zarys historii badań w Małopolsce*, Wrocław 1967, s. 119–120; idem, *Nowa Huta. Czasy najdawniejsze*, t. 1–2, Kraków 1956; J. Górski, *Archeolodzy w Nowej Hucie. Sześćdziesiąt lat Oddziału Muzeum Archeologicznego w Krakowie*, „Materiały Archeologiczne Nowej Huty” t. 25, 2010, s. 179–180.

- Buratyński S., *Badania archeologiczne w Nowej Hucie*, [w:] *Z badań nad kulturą ceramiki promienistej* (materiały konferencji w Nowej Hucie dn. 14 XI 1967 r.), red. R. Jamka, Kraków 1968, s. 7–12.
- Buratyński S., *Dwudziestolecie badań archeologicznych na terenach Huty im. Lenina i Nowej Huty*, „Sprawozdania Archeologiczne” t. 22, 1970, s. 253–270.
- Gediga B., *Archeologia wobec ratownictwa na wielkich budowach*, [w:] *150 lat Muzeum Archeologicznego w Krakowie*, Kraków 2000, s. 91–99.
- Górski J., *Archeolodzy w Nowej Hucie. Sześćdziesięciolecie Oddziału Muzeum Archeologicznego w Krakowie*, „Materiały Archeologiczne Nowej Huty” t. 25, 2010, s. 179–180.
- Jasienica P., *Świt słowiańskiego jutra*, Warszawa 1954.
- Nosek S., *Zarys historii badań w Małopolsce*, Wrocław 1967, s. 119–120.
- Nosek S., *Nowa Huta. Czasy najdawniejsze*, t. 1–2, Kraków 1956.
- Noszczak B., „Sacrum” czy „profanum”? – spór o istotę obchodów milenium polskiego (1949–1966), Warszawa 2002.
- Raczyński M., *O dziejach lokalizacji Nowej Huty pod Krakowem*, [w:] *Klęska ekologiczna Krakowa. Przyczyny, teraźniejszość, perspektywy ekorozwoju miasta*, red. M. Gumińska, A. Delmore, Kraków 1990, s. 67–78.
- Radwański K., *Jubileusz dr Stanisława Buratyńskiego*, „Materiały Archeologiczne Nowej Huty” t. 7, 1983, s. 103–104.
- Szczerba A., *Kierownictwo Badań nad Początkami Państwa Polskiego (1949–1953): geneza, działalność, znaczenie* (w druku).
- Szczerba A., *Powołanie Kierownictwa Badań nad Początkami Państwa Polskiego*, „Przeгляд Archeologiczny” t. 65, 2017, s. 13–18, DOI 10.23858/pa65.2017.002.
- Woźniak Z., *Dr Józef Woźniak (1906–1971)*, „Archeologia Polski” t. 19, 1974, z. 2, s. 531–537.
- Z archeologii Małopolski. Historia i stan badań zachodniomałopolskiej wyżyny lessowej*, red. K. Tunia, Kraków 1997.
- Żaki A., *Ochrona zabytków na terenach Nowej Huty*, „Z Otchłani Wieków” t. 20, 1951, z. 3–4, s. 64–65.
- Żaki A., *Złożenie stałej stacji naukowej w Igołomi*, „Z Otchłani Wieków” t. 20, 1951, z. 3–4, s. 65.
- Żukow-Karczewski M., *Badania archeologiczne na terenie obecnej dzielnicy Nowa Huta i kombinatu im. Lenina oraz okolic w latach 1949–1957*, [w:] *Klęska ekologiczna Krakowa. Przyczyny, teraźniejszość, perspektywy ekorozwoju miasta*, red. M. Gumińska, A. Delmore, Kraków 1990, s. 272–280.

dr **Adrianna Szczerba**, adiunkt w Katedrze Archeologii Historycznej i Bronioznawstwa Instytutu Archeologii Uniwersytetu Łódzkiego. W swoich badaniach zajmuje się historią i metodologią archeologii, historią nauki polskiej (ze szczególnym uwzględnieniem historii Uniwersytetu Łódzkiego), dziejami Łodzi oraz biografistyką.
e-mail: adrianna.szczerba@uni.lodz.pl

Data zgłoszenia artykułu: 1 listopada 2021

Data przyjęcia do druku: 28 grudnia 2021